

6 Sámi filbmabárru láidesta

Monica Mecsei, stipendiáhitta/ universitehtalektor Dáidda- ja mediadiehtaga instituhtas, NTNU

Čoahkkáigeassu

Sámi filbma lea daid maŋemus jagiid mearkašahtti ovdánan, earenoamážiid maŋŋil go Sámi filbmaguovddáš áshuvvui Guovdageidnui 2007. Leat earenoamážiid filbmabuvttadeami ja nisson rešissevrrat mat leat lassánan. Go buvttadeami lohku lea nu ollu lassánan, de lea maid šaddan variašuvdna filbmamuitalusain.

Filbmamedia beaggin, leavvan ja nácca mainna fátmmasta gehččiid, dagaha ahte filbmamuitalusain lea earenoamáš fápmu ráhkadit, bisuhit ja rievdadit kultuvrralaš identitehta čájáhusaid. Sámi filbma lea dan dihte máŋgga bealát fápmu mii čatná, dokumentere, nanne ja ráhkada odđa oaivila sámi kultuvrras ja identitehtas.

Sámi filbma nugo temán gokčá máŋga iešguđetlágan dimenšuvnna; sámi kultuvrra ja sámi identitehta. Kultuvrralaš jođu ja ovttasdoaiman gaskal báikkálaš kultuvrra (sámi) ja globaliseren (filbmamedia, eamiálbmotfierpmádat) lea earenoamáš relevánta.¹ Ii leat vejolaš ovdanbuktit ollislaš gova sámi filmma ektui. Dán artihkkalis guorahalan sámi filmmaid Norggas, mas earenoamážiid čujuhan áigodahkii maŋŋil Ofelačča (Nils Gaup, 1987). Guorahalan man ollu leat buvttaduvvon jahkásaččat ja juohke logi jagi áigodagas, makkár formáhtaide filmmat juohkásit ja makkár sohka bealjuohkáseapmi lea rešissevvarollas.

Artihkkala vuodđuda loguide sámi filmmaid birra mat leat Nasionálabibliotehkas 1988 rájes gitta 2017 rádjái. Oktiibuot leat 76 filmma ráhkaduvvon áigodagas, mas badjel bealli lea ráhkaduvvon áigodagas 2010-2017. Internašunála Sámi Filbmainstituhtta (ISFI) čájeha mearkašahtti doaimmalašvuoda, ođasmáhtti ja árjjalaš aktevrera go guoská sámi filbmakultuvrra ovdánahttimii, ii dušše guovllu ektui, muhto maiddái sisriikkalaččat, riikkaidgaskasaččat ja máilmmi viidosaččat.

Go fokus lea Davvi-Norga, de deavdá ja viiddida Nordnorsk filmsenter dahje Davvi-Norgga filbmaguovddáš (DNFG) maid sámi filmmaid buvttadeami, ovdamearka dihte go ii leat gáibádus ahte giella lea sámegeiella.

Čájehuvvo ahte sámi filbma lea ovdáneame ja sámi filbmakultuvra lea dynámalaš, ođasmáhtti ja kultuvrralaččat ceavzil. Sámi filbma geasuha, das lea váikkuhanfápmu ja rahpá čiekŋjalis olmmošlaš vásáhusaid ja ipmárdusa danne go filmmat leat daid stuora servodathástalusaid

¹ Ovttasdoaimman gaskal báikkálaš ja máilmmiviidosaš kultuvrra lea dájvja gohčoduvvon “glocaliseren” brihtalaš sosiologa Roland Robertsen mielde, «Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity», 1995.

*birra min áiggis, earenoamážiid go guoská ovttaiduhttimii ja dálkkádat/biras rievdamiidda.*²
*Rávven deattuha dan dihte sámi filmmaid ja filbmakultuvrra dássedivuoda, ovdánahttima ja lassáneami demokrátalaš, strategalaš ja máhttovdánahttima prinsihpaid ja rivttiid vuodul*³

6.1 Mii lea sámi filbma?

Sámi filmmat leat dávjimusat definerejuvvon leat filmmat main leat čielga sámi čanastagat go guoská guovddáš rollaide nugo režisivevrraide, manusčalliide, neavttáriidda, ja maiddá dan ovttaskas filmma inspirašuvdnagáldui, fáddái, filbmenbáikái ja gillii. Sámi filbma buvttaduvvo Sámis, mii lea sámi guovllus nugo Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas.

Lea váttis defineret ja ráddjet dan mii lea sámi filbma. Sámi kultuvra ja sámi filmmat, filbmabargit ja neavttárat rasttidit riikarájiid viidát. Sámi filmmaid ruhtadeapmi dáhpáhuvvá mángga riikkas ja leat transnašunála ovttasbargošiehtadusat. Sámi filmmaid registreren ii leat systemáhtalaš dahje konsekveanta. Dat dagaha ahte sámi filmmaid lea váttis diehtit mii lea gávdnamis ja daid lea váttis gávdnat. Danne lea sámi filbma fáddán sihke váttis ja transnašunálalaš. Dasa váikkuhit guokte ášši:

- 1) **Ii makkár ge oktasaš dahje oktiiheivehuvvon listtu sámi filmmain.** Sámi filmmat leat registrerejuvvon mángga iešguđetlágan ášahusaide buot njealji riikkas, ovdamearkka dihte Nátionálabibliotekii, NRK Sápmaí, NRK, TV2, Davvi-Norgga filbmaguovddáži, Internašunála Sámi filbmainstituhtta, našuvnnalaš, regionála ja báikkálaš museat. Muhtin filmmat leat registrerejuvvon mángga arkiivii. Muhtin filmmat ges leat registrerejuvvon Norgga filbman.
- 2) **Ruhtadeapmi lea hágganan.** Sámi filmmaid infrastruktuorra lea eahpečielggas ja čuovvu iešguđet lágan našuvnnalaš njuolggadusaid oktanaga.

Ovdamearkkat:

- *Bázo* (Lars-Göran Pettersson, 2003) lea Ruota-Norgga-Dánka ovttasbargu, mii lea registrerejuvvon Ruotas, Norggas ja Dánmárkkus. Vaikko Dánmárku lea olggobealde Sámi, de lea filbma registrerejuvvon dánka filbmaarkiivii, danne go Lars von Triers buvttadanfitnodat Zentropa lea ruhtadan dan.
- *Sameblod* (2017) lea registrerejuvvon Ruota filbman ja ii leat Nátionálabibliotekka arkiivvas. Sivvan dasa lea go režisivevra Amanda Kernell lea Ruotabeale sápmelaš. Goitge daddjo filbma leat maiddá Norgga beale sámi, go váldoneavttár lea Norgga beale sápmelaš, Lene Cecilia Sparrok.
- Filmmat main režisivevrras lea seaguhuvvon kultuvrralaš duogáš dávjá definerejuvvo iešguđet čearddalašvuodain, nugo Kanadalaš-Blackfoot-sápmelaš Elle-Máijá Tailfeathera filmmat
- TV buvttademiid registreren dáhpáhuvvá eahpesystemáhtalaččat ja soaitáhagas. NRK Sámi arkiiva lea hui váddása duohken ja doppe ii leat álki gávdnat.
- NRK Sápmaí, NRK, TV2 ja Nátionálabibliotekka eai leat oktiiheivehuvvon.

² Davviguovlluidstrategiija – gaskal geopolitihka ja servodatovdáneami, 2017. Stuaradiggediáhhus 25 (2016-2017) *Humaniora i Norge*.

³ *Veiviseren. for det norske filmløftet, (Ofelaš Norgga filbmaloktemii)* St.died. nr. 22 (2006-2007), 2007, *En framtidrettet filmpolitikk (Boahtheadiggi filbmapolitihkka)*, St.died. nr. 30 (2014-2015), 2015, *Kulturpolitikk fram mot 2014 (Kulturpolitihkka 2014 rádjái)* St.died. nr. 48 (2002-2003) 2003, *Sámedikki bušeahhtadárbu 2019-2022, Sámeláhka 1989, Sámeapolitihkka 2008, Davviguovlluid strategiija – gaskal geopolitihka ja servodatovdáneami 2017, Humaniora i Norge*, St.died.nr. 25 (2016-2017), 2017.

- Muhtin filmmat/buvttadeamit ja režissevrrat mat eai leat mielde listtus: *Ella fiskerjente* (Stine Sand Eira/NRK, 2007), *Åtte årstider* (Eva Laukøy/NRK Trøndelag, 2012), *Laara & Leisa* (Bjørn Tore Hallem/NRK, 2014), *Bergtatt* (Sverre Krüger/NRK, 2015) ja ii unnimusat journalista Johs/Johannes Kalvemo oallut buvttadeamit NRK Sámi ovddas.

6.2 Vášáhusvuodđu ja vuohki

Sámi filmmaid váilevaš listu lea dan sivas go registreren dáhpáhuvvá soaitáhagas ja dušše duollet dálle. Dat mielddisbukta ahte go sámi filmmaid logu galgá čohkket, de gáibida systemáhtalaččat guorahallat juohke áidna filmma mángga arkiivvas, seammás go koordinere jahkeraporttaid mángga ášahusas. Dat lea áddjás bargu ja gáibida ollu resurssaid.

Danne lean dán artihkkalis guorahallan dušše filmmaid mat leat registrerejuvvon sámi filbman Norgga Nátionálabibliotehka arkiivii maŋŋil 1987. Dain filmmain lea sámi gullelašvuhta režissevrraid, manusčálliid, neavttáriid, giela, filbmenbáikkiid dahje fáttá dihte. Historjjálaš ruovttoluottageahčastagas áigodagas ovdal *Ofelačča* (Nils Gaup, 1987) lea goitge ávkkálaš, go dat čájeha mearkkašahhti rievdamá mii lea dáhpáhuvvon.

6.3 Sámi filbmahistorjá, 1917-1989

Historjjálaš ruovttoluottageahčastagas filmmain, mat leat sápmelaččaid birra dahje main leat sápmelaččat mielde, čájeha ahte lea veahážiid mielde rievdan olggobealperspektiivvas siskkobealperspektiivii. Dat mielddisbukta ahte sámi aktevrrat leat dađistaga lassanan buvttadanráhkanemiin, fáttáin ja ovddabealde ja maŋábealde kámera. Perspektiiva molsašupmi gávdná šuoŋa kulturhistorjjás ja almmolaš diđolašvuodas, mas stádas lea ovddasvástáduš unnitlogučearddain ja sápmelaččain nugo sierra álbmogiin, geain lea sierra kulturhistorjá, mii fas vuhtto bures Áltá-Guovdageainnu eanu dulvadeami riiddus 1970-logus.

Norgga oktavuodas gávdnojit 20 guhkes kinofilmma mat guoskkahit sámi kultuvrra 1917 gitta 1989 rádjái.⁴ Dat mearkkaša ahte filmmain leat sápmelaččat váldoneavttáriin dahje eará neavttáriin ja/dahje dain lea sámi dilálašvuodát fáddán. Dat ii mearkkaš ahte filmmat dárbašit speadjalastit sámi kultuvrra, muhto ahte čájehit sámi kultuvrra ja identitehta visuálalaččat dahje filbmamuitalusa bokte.

Go 1917-1989 áigodaga filmmaid juohká roavvát, de čájehit dat golbma váldotendeansa mat eai čuovo sámi diskurssa bálgáid⁵:

- 1) Dáruiduhttin/assimileren (1917-1949).
- 2) Servodatáigeguovdilvuhta ja paradigmarievdan (1950-1980).
- 3) Ođasmahttin ja ášahuslaš ášahanmuddu (1980-1990).

Ferte vel namuhuvvot ahte filmmat iešalddis čájehit viidát ja eambo mánggabeallásaš ovdanbuktima sámi kultuvrras go dakkár roavvasit juohkin sáhtta čájehit.

⁴ Nu guhkás go dieđán, de lea dat eanemus ollislaš listu Norgga kinofilmmain mat guoskkahit sámi kultuvrra. Lean doavttirgrádbarggus buohtastahhtán mángga gáldu vai oaččun dán listu guhkesfilmmain ja guhkes dokumentárfilmmain. Listu ii leat dievaslaš danne go dakkár listtus sáhttet rievdat go eambo dieđuid háhká, ovdamearkka dihte go ain eambo arkiivvaid guorahallá. Geahča Mescei, boahktevaš 2018. Christensen 2013, siidu 68-69.

⁵ Gaski 2008.

Govus 6.1 Sámi filmografiija, 1917-1989

JAHKI	NAMMA	REGIJA	FORMÁHTA	NAŠ.
1917	<i>Unge hjerter</i>	Peter Lykke-Seest	Guhkesfilbma	No
1921	<i>Markens grøde</i>	Gunnar Sommerfeldt	Guhkesfilbma	No
1928	<i>Viddenes folk</i>	Ragnar Westfelt	Guhkesfilbma	No
1929	<i>Laila</i>	George Schnéevoigt	Guhkesfilbma	No
1937	<i>Lajla</i>	George Schnéevoigt	Guhkesfilbma	Dk-Ruot
1942	<i>Trysil-Knut</i>	Rasmus Breistein	Guhkesfilbma	No
1944	<i>Villmarkens lov</i>	Walter Fyrst	Guhkesfilbma	No
1948	<i>Jørund smed / Dit vindarna bär</i>	Åke Ohlberg	Guhkesfilbma	No-Ruot
1948	<i>Ni liv</i>	Arne Skouen	Guhkesfilbma	No
1957	<i>Same Jakki</i>	Per Høst	Dok.filbma	No
1958	<i>Laila</i>	Rolf Husberg	Guhkesfilbma	Ruot-Du
1964	<i>Operasjon sjøsprøyt</i>	Knut Bohwim	Guhkesfilbma	No
1971	<i>Same Ællin</i>	Titus Vibe-Müller, Per Høst	Dok.filbma	No
1975	<i>Ante</i>	Arvid Skauge, NRK	TV-ráidu	No
1977	<i>Ante – et år i en sameguttis liv</i>	Arvid Skauge	Guhkesfilbma	No
1978	<i>Det andre skiftet</i>	Lasse Glomm	Guhkesfilbma	No
1980	<i>La elva leve!</i>	Bredo Greve	Guhkesfilbma	No
1987	<i>Ofelaš / Veiviseren</i>	Nils Gaup	Guhkesfilbma	No-S
1988	<i>Dobbelis ija ja beavvi / Bortom dag og natt</i>	Paul-Anders Simma	Noveallafilbma	No-S
1989	<i>Suonjar vaimmus vaibmui / En reise i samisk tankeverden / Voices of Lapland</i>	Nils Johan Porsanger	Dok.filbma	No-S

S = sámi

Dokumentárfilmmat *Same Jakki* (1957) ja *Same Ællin* (1971), ja TV ráidu *Ante* leat mielde listtus go buvttademiin lea mearkkašupmi ja go daid dovdet eambbogat.

6.3.1 Olggobealleperspektiiva

Vuosttaš sápmelaš rolla filmmas oidnui guhkesfilmmas *Unge hjerter* (1917), maid norgalaš filmapioneara Peter Lykke-Seest ráhkadii. Dát filbma lea billohuvvan ja mii diehtit unnán movt sámevuolta ja makkár fáttáin čájehuvvui.⁶ Dat maid diehtit lea ahte sápmelaš filmmas lea registrerejuvvon «en lapp», maid Robert Sperati nevttii, gii lei norgalaš neavttár ja geas ledje italialaš fuolkkit áhčis bealde.⁷ Dat ahte earát go sápmelaččat nekte sápmelaš rollaid lei hui dábálaš gitta 1950-lohkui.

Sápmelaš Os-Anders *Markens grøde* filmmas (Gunnar Sommerfeldt, 1921) lea spiehkastat diesa. Os-Andersa nevttii lullisápmelaš Siljusson, gii lei Deartnás eret.

Laila (George Schnéevoigt, 1929) lea earenoamáš dan dáfus go filbma čájeha sihke myhtaid ja stereotiippa govvidemiid sámi kultuvrras ja das lea unnán dáhttu ovddidit sámi kultuvrra autenttalaš vuogi mielde.⁸ Dat man stuora golut ja resurssat leat biddjon buvttadeapmái, muitala ahte lea leamaš áigumuš háhkat earenoamáš gova. Filbmahistorihkkára Gunnar Iversen mielde «galgá filbma leamaš divraseamos norgga jávohisfilbma, mas bušeahtta lei 400 000 ruvnno».⁹

⁶ Mecsei 2015, Christensen 2013, siidu 68.

⁷ Braaten ja earát (red.) 1995.

⁸ Skarðhamar 2008, Christensen 2012, siidu 12, Iversen 2011, siidu 65.

⁹ Iversen 2011, siidu 66.

6.3.2 Ante jorgalahtii

Per Høst *Same Jakki* (1957) dokumentára filmmain álggahuvvo ođđa áigodat. Sámi aktevrrat leat eambo oidnosis. Vaikko sihke *Laila* (Rolf Husberg, 1958) ja *Operasjon sjøsprøyt* (Knut Bohwim, 1964) filmmain lei čielga dominánsa mii ii gullan sámevuhtii, de ii lean šat nu álki hilgut sápmelaš oasálastima ovddabealde ja maŋábealde kámera.

Duohta rievdan dáhpáhuvai *Ante* TV-ráidduin ja guhkesfilmmain (Arvid Skauge, NRK 1975 / Arvid Skauge 1977). Lei dárkilis ovttasbargu sámi konsuleanttaiguin sihke ovdal buvttadeami ja buvttadettiin. Dasa lassin ledje neavttárat sápmelaččat, sámegeiella hubmojuvvui, teaksta jorgaluvvui sihke sámegeiela ja dárogeiela ságastallama mielde ja sámi servodatdilálašvuodat čuvgejuvvojedje. *Ante* dovddusvuolta fuomášuhtti olles buolvva mánáid (ja váhnemiid) Norggas sámi kultuvrii, seammás go lei politihkalaš riidu Álttá ášši dihte.¹⁰

6.3.3 Ofelaš rievdadii

Nils Gaupa filbma *Ofelaš* (1987) ráhkadii čielga ráji Norgga ja Sámi filmahistorjjás, mii dál rehkenasto leat klassihkkárin.¹¹ Seammás go lei garra servodatánjiruššan 1970-logus ja boadus Álttá áššis, de lei *Ofelaš* nanu veahkkin nannet sámi kultuvrra. *Ofelaš* viiddis lihkestuvvan sihke sisriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat, čájehii ahte sámi kultuvra lea resursa, mainna sáhttá leat rámis ja mainna sáhttá hukset boahhteáiggi.

Seammás lei Norgga politihkka sápmelaččaid vuostá rievdamme. Ásahuslaš ja organisašuvnnaid vuodđobargu mii álggahuvvui 1980-logu jagiin lei mángga ládje veahkkin fuomášuhttime ahte sápmelaččain ja sámi kultuvrras lea sihke erohus ja ovttadássásašvuolta dáčča kultuvrrain. Mánggat čielggadeamit ledje dárbbášlaš veahkkin ásahit almmolaš sámi oktasašvuoda, nugo earret eará ON konvenšuvnna artihkal 27, mii lea siviila ja politihkalaš rivttiid birra, Sámeláhka, ođđa vuodđolágaparagrafa §110a ja Sámediggi. Norgga ratifiseren ILO 169 veahkehii vel eambo nannet sápmelaččaid borgárvuoda.¹²

Ofelaš lea šaddan čohkkejeaddji mearkan sámi našuvdnii. Dat mángga filbmačájálmasa Tråante Sámeávvudeami oktavuodas 2017, čájehii man alla árvvus lea filbma.

Diagrámma vuollelis čájeha movt sámi ja dárú kinofilmmat leat juohkásan dan vuosttaš 72 jagi sámi filmahistorjjás.

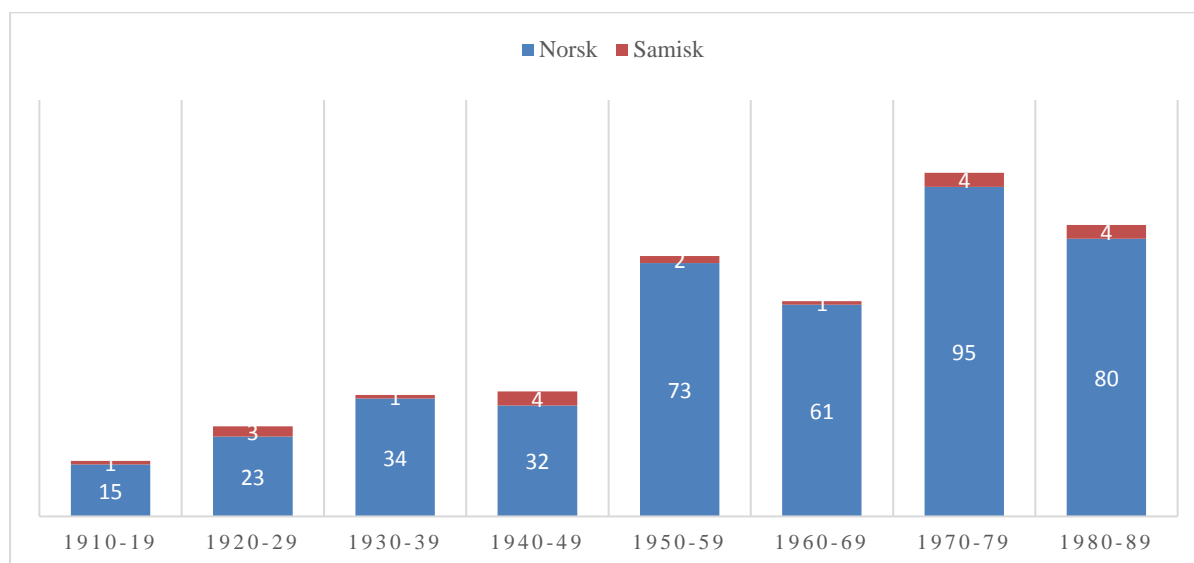
Listu čájeha ahte juohke logijahki lea filmmain sámi rolla dahje sámi gullelaš fáddá. Oanehisfilmmat eai leat váldon mielde go lea leamaš váttis gávdnat daid. Ráhkadit dakkár listu gáibidivčče fysalaš ja systemáhtalaš guorahallama mángga arkiivvas.

¹⁰ TV-ráidu čájehuvvui vuosttaš gearde mánáid-tv:s dálvet 1975 ja čájehuvvui vel maŋgil NRKas 1977-78, 1982 ja 1995. Girji *Ante* (Tor Edvin Dahl) almmuhuvvui 1976 ja guhkesfilbman čájehuvvui kinos 1977.

¹¹ Mecsei 2015, Christensen 2013, siidu 29-33, Christensen 2010.

¹² Pedersen ja Høgmo 2012, Hansen ja Olsen 2004.

Govus 6.2 Sámi ja dáru kinofilmmat*, 1917-1989

*Logut leat heivehuvvon Iversena listu mielde spillefilmmain 2011 rájes.¹³

6.4 Sámi filbmapolitihkka, 1979-2017

Guokte mávssoleamos Stuoradiggediedáhusa mat ovddidit sámi filmmaid leat 2006-2007 ja 2014-2015. «Veiviseren for det norske filmløftet» dahje «Ofelaš norgga filbmalohten» (St.died. nr. 22 (2006-2007)) lei olahus mas čuoččui ná:

7.3 Departemeanta konklusuvdna sámi filmmaid birra:

- *Norgga filbmapolitihkka galgá leat veahkin ja seilluhit ja ovdánahttit sámi kultuvrra.*
- *Ođđa filbmainstituhtta galgá maid vára váldit sámi filmma gaskkusteamis ja ovdáneamis.*
- *Mánáid ja nuoraid galgá vuoruhit ja leat okta oassin go ovdánahtta sámi filmmaid.*
- *Sámi kultuvra boahká guorahallot boahktevaš sámapolitihka Stuoradiggediedáhusas.*¹⁴

2014-2015 guorahallui Internašunála Sámi filbmainstituhtta rolla «For en framtidstidsrettet filmpolitikk» dahje sámegillii “Boahkteáiggi filbmapolitihka” ektui (Stuoradiggediedáhus nr. 30 (2014-2015)). Guorahallamis daddjo čielgasit ahte «stáhta doarjjaruđat galget mannat filbmafágalaš doaibmajuide ja prošeavttaide», iige doaibmagoluide.¹⁵ Dat orru leamaš hástalus, juoga masa máhcan ruovttoluotta kapihttal 6.8.

Dás lea listu mii čájeha daid deháleamos mearrádusain sámi filbmapolitihkas.

¹³ Iversen 2011, siidu 331-343.

¹⁴ St.died. nr. 22 (2006-2007) *Veiviseren for det norske filmløftet* dahje *Ofelaš norgga filbmalohtemii*.

¹⁵ St.died.nr. 30 (2014-2015) *For en framtidstidsrettet filmpolitikk* dahje sámegillii *Boahkteáiggi filbmapolitihkka*, siidu 87.

Govus 6.3 Olahusat sámi filmapolitihkas

JAHKI	OLAHUS	ČILGEHUS
1979-80	Davvi-Norgga filbmaguovddáš (DNFG)	Gelbbolašvuodaguovddáš filmmaide ja filmbargiide Davvi-Norggas, mas lea 1 sámi filbma jahkásaččat
2006-07	St.died. nr. 22 Ofelaš. Norgga filbmalohttemii	§7.3 Sámi filbma, siidu 95-97
2007-08	St.died. nr. 28 Sámapolitihkka	18.2 Filbma, siidu 183
2007-09	Internašunála Sámi filbmaguovddáš (ISF)	Regionála ja Internašunála filbmaguovddáš. Nannet ja ovdánahttit ceavzilis sámi filbmakultuvrra mii galgá oainnusin dahkat sámi kultuvrra
2014	Internašunála Sámi filbmainstituhtta (ISFI)	Oddasit organiseren sisriikkalaš ja Internašunála filbmainstituhtta mas lea transnašunála ovddasvástádus sámi filmmaide. Viiddidit ISFI válldi, vai ISFI maiddái sáhtta juolludit stáhtadoarjagis doaibmadoarjaga. guhkesfilmmaide ja TV-ráidduide.
2014-15	St.died. nr. 30 Boahhteáiggi filmapolitihkka	Kapihttal 10 Internašunála Sámi Filbmainstituhtta, siidu 86-87.

Nugo listtu čájeha, de álggahuvvui sámi filmapolitihkka juo 1979 Davvi-Norgga filbmaguovddážiin (DNFG) (Nordnorsk filmsenter), riikka boarráseamos regionála filbmaguovddáš. Maŋŋil 2 jagi geahččalanáigodaga, de álggahuvvui guovddáš ollásit 1981.¹⁶ DNFG galggai leat gelbbolašvuodaguovddáš filmmaide ja filmbargiide Davvi-Norggas ja das lei earenoamáš ovddasvástádus sámi filmmaide. Dat mielddisbuvttii ahte galggai buvttaduvvot unnimusat 1 sámi filbma jahkái. DNFG lei diet ovddasvástádus gitta 2009 rádjái, go Internašunála Sámi Filbmaguovddáš (ISF) Guovdageainnus válldii dan doaimma badjelasas. 2014 rievddai ISF regionála filbmaguovddážiis našuvnnalaš ja transnašunála ovddasvástádussii sámi filmmaide. Oddasit organiseren mielddisbuvttii ahte ovddasvástádus suorgi viiddiduvvui gokčat buot sámi filmmaid (ii dušše regionála), oktan guhkesfilmmaiguin ja TV-ráidduiguin, ja namma rievdaduvvui maid Internašunála Sámi Filbmainstituhttan (ISFI).

DNFG doarju ain Davvi-Norgga filmmaid ja guovllu kulturárbbi, nugo maiddái buot beliid sámi kultuvrras. DNFG gokčá ja dahká sámi filbmakultuvra mánggabealagin, earenoamážiid go guoská sámi filmmaide main lea unnitčearddalaš-sámi dahje mánggakultuvrralaš fáddá.

ISFI bargá aktiivvalaččat nannet sámi filmmaid go bidjá čielga báikkálaš ja regionála steampila sámi filmmaide. Muhtin mávssolaš doaimmat leat ahte geavahit sámegea, árbevieruid gaskkusteapmi ja dálááiggemuitalusaid. Vuosttaš jagiid ángirušai ISFI garrasit ovdánahttit ja loktet filbmagelbbolašvuoda go leat ulbmillaččat oahpahan filbmagelbbolaš vuoda nugo manusčállima, prošeaktaovdánahttima ja teknikkalaš gelbbolašvuodaovdánahttima. Dasto lea ISFI bures čalmmustahttan sámi filmmaid regionálalaččat, našuvnnalaččat, riikkaidgaskaččat ja máilmmiviidosáččat.

Ovdamearkkat eksplisihhta doaibmabiiguin:

¹⁶ Davvi-Norgga filbmaguovddáš, Jahkedieđáhus 2006, siidu 4-5.

Govus 6.4 ISFI doaibmabijuin sámi filmmaide

JAHKI	DOAIBMABIJUT	ČILGEHUS
2011	Indigenous Film Circle	Fierpmádat filbmabargiide geain lea eamiálbmotduogáš.
2015	Arctic Film Circle	Árktalaš fierpmádat eamiálbmogiidda. Ovttasbargu Nunavut Film Development Corporation.
2018	Arctic Indigenous Film Fund	Árktalaš filbmafoanda eamiálbmogiidda. Ovttasbargu gaskal ISFI, Canada Media Fund, Nunavut Film Development Corporation, Greenland Film Makers ja Archy, Ruoššas.
2018	Sapmifilm.com	Sámi rávdnjenbálvalus

ISFI lea logijagiáigodagas čájehan ahte leat earenoamáš doaimmalaččat ja geain lea gelbbolašvuohta ovddidit sámi jienaid ja mitalusaid filmmain, ja ásahan ceavzilis transnašunála ja máilmmiviidosaš fierpmádaga filbmabargiide geain lea eamiálbmotduogáš. Doarjja *Sameblod* filbmii ja Amanda Kernellai čájeha sihke ambišuvdnadási ja viidodaga sin barggus.

6.5 Sámi filmmat loguiguin, 1988-2017

Logut ja dieđut filmmaid birra dán guorahallamis leat vižžon Nátionálabibliotehka vuorkkáin. Nugo digaštallan kap. 6.2 Vásáhusvuodđu ja vuohki, de lea filbmalistu dušše čujuheaddji, iige ollislaš. Goitge čájehit logut Nátionálabibliotehkas mearkkašahti rievdamas áiggi badjel.

Nátionálabibliotehka vuorkkáin leat eanas buvttadeamit registrerejuvvon filmma guhkkodat minuhtaguin. Oanehisfilmmat leat rehkenaston leat filmmat oaneheappot go 35 minuhta ja noveallafilmmat leat dávjá guhkibut go oanehisfilmmat, muhto oaneheappot go 60 minuhta. Animašuvdnafilmmaid buvttadeapmi lea hui áddjái ja lea ollu bargu, ja danne leat dat dávjá oaneheappot. Guhkesfilmmat leat maid hui earenoamážat go jurddaša man ollu lea bargu daiguin ja man divrasat dat leat. Ovdamearkka dihte *Guovdageainnu stuimmit* filmmas lei bušehtta badjel 50 millijovvna ruvno. Ovdal go filbmabádden álggii, de ledje golut juo čieža millijovvna ruvno. Golut gokče earret eará mánusa, auditiona, prošekterema ja kulissaid tevdnema. Danne ii leat hirpmáhuhti go guhkesfilmmaid lohku ja guhkes dokumentára filmmaid lohku lea unnit go oanehisfilmmaid lohku.

Filmmat juohkásit dokumentára ja fikšuvdna formáhtaide. Dokumentárafilmmat leat sihke oanehaččat ja guhkit. Dasa lassin gávdnat vuollekategoriijain diehtujuohkin- ja oahpahusfilmmaid, main lea earenoamáš pedagogalaš ulbmil. Fikšuvdnafilmmain leat oanehisfilmmat, noveallafilmmat, animašuvdnafilmmat ja guhkesfilmmat.

6.5.1 Vuosttaš logijahki: 1988-1999

Vuosttaš logijagis leat 17 filmma buvttaduvvon. Dain leat 13 dokumentárafilmma ja 4 fikšuvdnafilmma. Dan 13 dokumentárafilmmas leat 9 oanehisfilmma ja 4 leat guhkibut go 35 minuhta. Dan 4 fikšuvdnafilmma juohkásit ges 1 noveallafilbmii, 1 spillefilbmii, 1 animašuvdnafilbmii ja 1 oanehisfilbmii. Sohkaallejuohkáseapmi čájeha ahte 17,65 proseanta buvttadushivvodagas lea nisson rešissevra, namalassii 3 nisson rešissevrra. Dat buvttadeamit leat buohkat vuollel 13 minuhta ja dain leat 2 oanehis dokumentárafilmma ja 1 animašuvdnafilbma.

Eanemus filmmat leat buvttaduvvon 1994 ja 1996, go de leat 3 ja 4 filmma buvttaduvvon.

Paul-Anders Simmas lea earenoamáš go lea ráhkadan olles 7 filmma, main leat 4 guhkes buvttadeami mat leat 82, 81, 50 ja 47 minuhtta guhku.

Govus 6.5 Vuosttaš logijagi: 1988-1999

JAHKI	NAMMA	REGIJA	MIN.	FORMÁHTTA
1988	<i>Dobbelis ija ja beavvi / Bortom dag og natt</i>	Paul-Anders Simma	47	Noveallafilbma
1989	<i>Suonjar vaimmus vaibmui / En reise i samisk tankeverden / Voices of Lapland</i>	Nils John Porsanger	39	Dok.filbma
1990	<i>Himmelrikets tromme / Heaven's Drum: two Views of Sami Tradition</i>	Nils John Porsanger	31	Dok.filbma
1991	<i>Daahntsoen amma! / Let's Dance!</i>	Paul-Anders Simma	18	Oanehisfilbma
1991	<i>Ajagattis</i>	Brynjulf Bjørklid	30	Diehtujuohkin-/oahpahusfilbma
1993	<i>I noaidens fotefar</i>	Roald E. Hansen	29	Diehtujuohkinfilbma
1993	<i>Vasi eatnamat / Vredens marker / Earth of Rage</i>	Paul-Anders Simma	27	Dok.filbma
1994	<i>Duoddara árbi / Viddas testamente</i>	Paul-Anders Simma	82	Dok.filbma
1994	<i>Siida / En fortelling om samisk reindrift gjennom åtte årstider</i>	Jon Jerstad	24	Dok.filbma
1994	<i>Sameland i Norge / Norwegian Lapland</i>	Frode Kristiansen	33	Dok.filbma
1995	<i>Vuolgge mu mielde bassivárrái / Bli med meg til det hellige fjell</i>	Mona J. Hoel	10	Oanehis dok.filbma
1996	<i>Beatnaga eallin / Et hundeliv</i>	Paul-Anders Simma	25	Dok.filbma
1996	<i>Erklært samefri</i>	Anne Kjersti Bjørn	6:34	Oanehis dok.filbma
1996	<i>Lávrasiid áigi / Solens datter / Daughter of the Sun</i>	Anita Killi	13	Oanehis animašuvdnafilbma
1996	<i>Sagojoga minister / Stol på ministeren / The Minister of State</i>	Paul-Anders Simma	81	Guhkesfilbma
1999	<i>Gi oss skjelettene våre! / Give us our Skeletons!</i>	Paul-Anders Simma	50	Dok.filbma
1999	<i>Livstid</i>	Karl Emil Rikardsen	52	Dok.filbma

Kommentára

Guokte čuovvovaš jagi maŋŋil *Ofelaš* filmma lea Paul-Anders Simma ja Nils John Porsanger goappás ge filbma. Čájehuvvo ahte Simma ja Porsanger šaddaba eanemus buvttadeaddji rešissevrra áigodagas 1988-2017. Lea mearkkašan veara ahte rešissevrrat gain leat 7+ buvttadeami álge *ovdal* 2007 ja geat leat bargan juo 16 jagi. Simma bargá ain filmmaiguin ja sámi guoskevaš fáttaiiguin. Son buvttadii guokte sámi dokumentárafilmma 2013, muhto dat leat registrerejuvvon ruoŧa filbmadihtovuđui, iige Nátionálabibliotehka arkiivii.

Áigodat čájeha čielga lassáneami buvttadusaiguin go 6 filmma 17 filmmas leat badjel 35 minuhta guhku. Muhtin váikkuheaddji fáktora sáhttet leat ođasmahtti ja ásašuslaš

álggahanáigodaga váikkuhusat dan ovddit logijagis (geahča 6.2.3), ja ođđa ásaheamit kulturdoaimbajuin ja festiválain, nugo Riddu Riđđu.¹⁷

Vuosttaš sámi filbma mas lea registrerejuvvon nisson režissevra lea 1995.

6.5.2 Nubbi logijahki: 2000-2009

2000-logus leat oktiibuot 24 filmma buvttaduvvon. Dat juohkásit 15 dokumentárafilmii ja 9 fikšuvdnafilmmii. Dan 15 dokumentárafilmmas leat 9 oanehisfilmma ja 5 filmma mat leat guhkibut go 35 minuhta. Dat 9 fikšuvdnafilmma juohkásit 3 guhkesfilmii, 1 animašuvdnafilmmii ja 5 oanehisfilmii.

Sohkabeallejuohkáseapmi čájeha ahte 28 proseanttas lea nisson režissevra, mii mearkkaša ahte leat 7 nissonrežissevrra. Dat buvttadeamit juohkásit ges 4 dokumentárafilmii, 1 oanehis fikšuvdnafilmmii, 1 oanehis animašuvdnafilmmii.

Buoremus jagit leat buvttaduvvon 4 filmma (2001, 2008) ja 3 filmma (2003, 2009). Earret 2000 lea buot dain eará jagiin 2 buvttadeami. Jagi 2008 lea earenoamáš go de ilbme 2 eahketbotta guhkkosaš guhkesfilmma.

2000-logus leaba Anstein Mikkelsen ja Nils John Porsanger buvttadan eanemus filmmaid. Anstein Mikkelsen lea ráhkadan 4 dokumentárafilmma (2000, 2005, 2006, 2008), mas buohkat leat guhkibut go 24 minuhta. Nils John Porsanger lea maiddáid dokumentárabuvttadeaddji 4 dokumentárafilmmain (2001, 2005) , main juohke okta leat 25-30 minuhta guhku.

¹⁷ Pedersen ja Høgmo 2012.

Govus 6.6 Eará logijagit: 2000-2009

JAHKI	NAMMA, ČILGEHUS	REGIIJA	MIN.	FORMÁHTA
2000	<i>Vinterens ansikter: et møte med mennesker og natur i nord</i>	Anstein Mikkelsen	29	Dok.filmma
2001	<i>Skårungen</i>	Per-Ivar Jensen	14	Oanehisfilmma
2001	<i>Kem e verst, eller e vi ikke så verst?</i>	Nils John Porsanger	27	Dok.filmma
2001	<i>Krigen om vidda</i>	Nils John Porsanger	25	Dok.filmma
2001	<i>Lesbisk i Kautokeino</i>	Nils John Porsanger	25	Dok.filmma
2002	<i>Hurra for mamma</i>	Per-Ivar Jensen	13	Oanehisfilmma
2003	<i>Bázo</i>	Lars Göran Pettersson	100	Guhkesfilmma
2003	<i>Hamlet i is</i>	Brit Jorun Hundsnes	59:49	Dok.filmma
2003	<i>Kidnappet</i>	Nils John Porsanger	29:50	Dok.filmma
2004	<i>Fjortis fatale</i>	Eskil Pedersen	7:30	Oanehisfilmma
2004	<i>Sagan om Isko-Matti och kärleken / The Story of Arctic Love</i>	Paul-Anders Simma	19	Oanehisfilmma
2005	<i>Mun liikon ruoná ivdnái / Jeg liker grønn farge / I like the Green Colour</i>	Nils John Porsanger	28:40	Dok.filmma
2005	<i>Reinjentas dilemma</i>	Anstein Mikkelsen	25	Dok.filmma
2006	<i>Luonddu vajálduvvon ovddut / Naturens glemte skatter</i>	Anstein Mikkelsen	24	Dok.filmma
2006	<i>Biegga savkala duoddara duohken lea soames / Vinden visker det er noe bakom viddene / The Wind whispers there is someone behind the Tundra</i>	Elle Sofe Henriksen	9:30	Oanehisfilmma
2007	<i>Firekeepers</i>	Rosella Ragazzi	57	Dok.filmma
2007	<i>Tidspress i Lyngsalpene</i>	Kate Hilde Nilsen og Beate Fernando Sem	1:04	Dok.filmma
2008	<i>Boazolihkku / Reinlykke / The Eiras</i>	Geir Hammer, Kåre Johannes Inderberg og Johan Skålvoll		Dok.filmmaráidu
2008	<i>Gávccí jahkodaga</i>	Anstein Mikkelsen	110	Dok.filmma / oahppofilbma
2008	<i>Jernanger</i>	Pål Jackman	96	Guhkesfilmma
2008	<i>Kautokeino-opprøret</i>	Nils Gaup	96	Guhkesfilmma
2009	<i>Eatnán čiegusvuohta / Min mors hemmelighet / Suddenly Sami</i>	Ellen-Astri Lundby	51	Dok.filmma
2009	<i>Sáiva</i>	Tuva Synnevåg	8:32	Oanehis animašuvdnafilmma
2009	<i>Vindenes hus / Biikkaid stophu / House of Winds</i>	Magnar Mikkelsen	28	Dok.filmma

Kommentára

Filmbabuvttadeamit lea dovdomassii lassánan. Eanemus lassáneapmi lea fikšuvdnafilmmaid lohku, ja nu maiddái guhkesfilmmaid. Go buvttademiid hivvodat lassána, de maid stuorru filbmamuitalusaid májggabealatvuohta.

Vaikko vel 9 filmma buvttaduvvo ge áigodagas 2007-2009, de lei goitge 2008-2009 go sámi filmmaid duohta lassáneami sáhtá oaidnit ISFas. Sivvan dasa sáhtá leat ahte filmmat mat gárvánedje 2007-2008, dat ledje jáhkkimis juo ruhtaduvvon eará ásahusaiguin, ja ahte daid vuosttaš álggahanjagiid ISFa váldobargun lei oahpahit vuodu filbmagelbbolašvuhtii nugo mánuščállima, prošeahtaovdánahttima ja tehnikkalaš gelbbolašvuodaovdánahttima. Dasa lassin lei sámegeiella filmmain dehálaš eaktun go galggai oazžut doarjaga ISFas, gáibáduš mii dál ii leat šat áibbas dárbblaš. Dat mearkkašii ahte filmmat nugo *Jernanger* (2008), *Min mors hemmelighet* (2009) ja *Vindenes hus* (2009) eai olahat doarjaga ISF doarjjoortnegiin.

Dat guokte nubbin eanemus buvttadeaddji režisisevrras buvttadeigga eanemus áigodagas 2000-2011. 3 režisisevrra leat registrerejuvvon 3-4 buvttademiin ja sin doaibmaáigodat lei 2006-2017. Dat čájeha ahte odđa buolva filmbabargit leat mearkkašan, earenoamážiid maŋŋil 2007. Livčče imáš jus sii eai lasit buvttadanhivvodaga boahttevaš jagiid.

6.5.3 Goalmmát logijahki: 2010-17

Oktiibuot leat 35 filmma buvttaduvvon áigodagas 2000-2017. Dat juohkásit 19 dokumentárafilmii ja 16 fikšuvdnafilmmii. Dan 19 dokumentárafilmmas leat 10 oanehisfilmma ja 9 filmma mat leat guhkibut go 35 minuhta. Dat 14 fikšuvdnafilmma leat juohkášan 12 oanehis fikšuvdnafilmmii ja 2 animašuvdnafilmmii.

Sohkabealjohku čájeha ahte 67,57 proseanttas lea nisson režisisevra, namalassii 25 nisson režisisevrra ja 12 dievdorežisisevrra. Buvttadeamit main leat nisson režisisevrra juohkásit 7 guhkes dokumentárafilmii, 9 oanehis fikšuvdnafilmmii ja 1 oanehis animašuvdnafilmmii. Buvttadeamit main leat dievdorežisisevrra juohkásit 3 oanehis ja 3 guhkes dokumentárafilmii, 5 oanehis fikšuvdnafilmmii ja 1 animašuvdnafilmmii.

Jagi 2012 lea earenoamáš dan dáfus go de ledje 10 buvttadeami, mii oktiibuot lea eanemus mii goassege lea leamaš sámi filbmahistorjjás. Buoremus buvttadanjagiid buvttaduvvo 5 filmma (2011, 2014 ja 2015) ja 4 filmma (2010, 2013). Olles 2000-lohku čájeha jeavddalaš buvttadanhivvodaga, earret dan guokte maŋemus jagi (2016, 2017) go de buvttaduvvo 1 dokumentárafilmma ja 1 oanehis animašuvdnafilmma.

2010-logus leat golbma režisisevrra geat buvttadedje liige eanemus. Reni Jasinski Wright lea buvttadan 5 oanehis dokumentárafilmma, maid sáhtá rehkenastit leat oassin seamma ráiddus (2012) ja Egil Pedersen lea fas buvttadan 4 oanehis fikšuvdnafilmma (2011, 2013, 2014, 2017). Dasa lassin leat Márjá Bál Nangos 1 oanehis dokumentárafilmma ja 2 oanehis fikšuvdnafilmma (2011, 2012, 2015).

Govus 6.7 Goalmát logijahki: 2010-17

JAHKI	NAMMA, ČILGEHUS	REGIJA	MIN.	FORMÁHTTA
2010	<i>Cujaju</i>	Gunnar Kvaal	2:49	Oanehis animašuvdnafilebma
2010	<i>Drømmen om elva</i>	Ingeborg Solvang	43	Dok.filebma
2010	<i>Sámi boddu / Samiske øyeblikk / Sami Moments</i>	Ken Are Bongo	5:30	Oanehisfilebma
2010	<i>Fjellfinnhua</i>	Guro Saniola Bjerk	52	Dok.filebma
2011	<i>Eahpáras / The Dead Child Legend</i>	Anne Merete Gaup	8	Oanehisfilebma
2011	<i>Halvt ditt, halvt datt</i>	Marja Bål Nango		Oanehis dok.filem
2011 / 2013	<i>Ealli guoddá joavkkus / Et dyr forlater sin flokk / Leaving the Heard</i>	Egil Pedersen	5	Oanehisfilebma
2011	<i>Juoigangiehta / Joikehanda / The yoiking Hand</i>	Elle Sofe Henriksen	5	Oanehis dok.filem
2011	<i>Skábma / Mørketid</i>	Anstein Mikkelsen	29	Dok.filebma
2012	<i>Er vi her ennå?</i>	Helle Storvik og Åslaug Krokann Berg	50	Dok.filebma
2012	<i>Mu verdde / Min verdde / My verdde</i>	Reni Jasinski Wright	14	Dok.filebma
2012	<i>Biekká Fábmu - Wind Power</i>	Stein Bjørn	51	Dok.filebma
2012	<i>Hjerterått</i>	Nils Gaup	8 á 22	TV filebma 8 oasis
2012	<i>Hoavda ja Skoarihat / Hoavda og skårungene / Learning Hoavda's Seascape</i>	Reni Jasinski Wright	10:30	Oanehis Dok.filebma
2012	<i>Olivia lynnit / Olivias farger / The Colours of Olivia</i>	Reni Jasinski Wright	14:10	
2012	<i>Riddu Nuorat / Ungdomscampen / Riddu Youth Camp</i>	Reni Jasinski Wright	14:16	Oanehis dok.filebma
2012	<i>Alit Boazu / Blue Reindeer</i>	Reni Jasinski Wright	9:5	Oanehis dok.filebma
2012	<i>Familiebildet</i>	Yvonne Thomassen	58	Dok.filebma
2012	<i>Før hun kom, etter han dro</i>	Marja Bål Nango	22	Oanehisfilebma
2013	<i>Den magiske tiden / The Magic Time</i>	Kine Aune	9:16	Oanehis animašuvdnafilebma
2013	<i>Den siste nomaden?</i>	Alf Johansen	49:8	Dok.filebma
2013	<i>Joikefeber</i>	Ellen-Astri Lundby	57	Dok.filebma
2013	<i>Portretter fra Varangerfjorden</i>	Egil Pedersen		Oanehisfilebma
2014	<i>Áile ja Áhkku / Aile og hennes bestemor / Aile and her grandmother</i>	Siljá Somby	12	Oanehisfilebma
2014	<i>Bonki</i>	Siljá Somby	19	Oanehisfilebma
2014	<i>Edith & Ajlosja</i>	Ann Holmgren	8:31	Oanehisfilebma
2014	<i>Giksašuvvon ealli / Det syke dyret / The Afflicted Animal</i>	Egil Pedersen	14:57	Oanehisfilebma
2014	<i>Iðitsilba / Burning Sun</i>	Elle Márjá Eira	11	Oanehisfilebma
2015	<i>Guovssahas oaidná du / Nordlyset ser deg / Aurora keeps an Eye on you</i>	Sara Margrethe Oskal	12	Oanehisfilebma
2015	<i>Hilbes biigá/O.M.G. (Oh Máigon Girl)</i>	Marja Bål Nango	19	Oanehisfilebma
2015	<i>Sámi bojá / Sámi boy</i>	Elle Sofe Henriksen	9	Oanehisfilebma
2015	<i>Sound of the Sámi plains / Lyden av de samiske viddene</i>	Brit Jorun Hundsnes	58	Dok.filebma
2015	<i>Várdobáiki</i>	Kurt Stormo og Bente Eilertsen	20	Dok.filebma
2016	<i>Arktisk superstjerne / Arctic Superstar</i>	Simen Braathen	72	Dok.filebma
2017	<i>Gos leat don?</i>	Egil Pedersen	8	Oanehisfilebma

Kommentára

2000-logu buvttadanhivvodagas leat 46,05 proseanta dan obbalaš sámi filmbabuvttadeamis 1988 rájes. Lea mearkkašahtti ollu lassánan filmmaid lohku ja nisssonrešissevrrat. Eanas buvttademiid sáhtta guorrat iešguđetlágan ISF/ISFI doaimmaide ja juolludemiide. Sámi filbma lea eahpitkeahhtá nannejuvvon ja viidánan ISF/ISFI vehkiin.

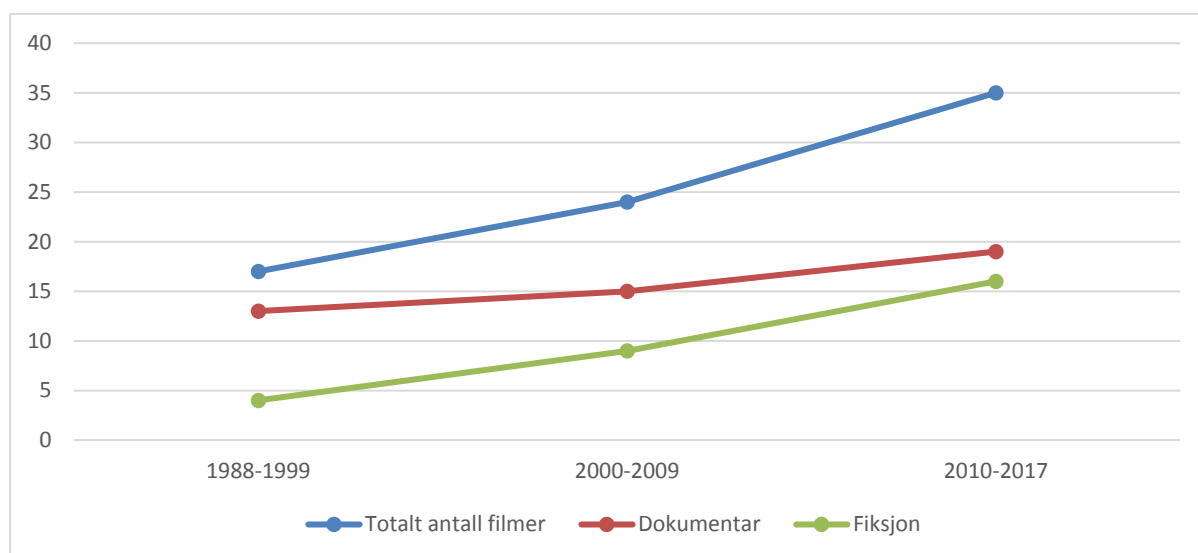
Go buvttadanhivvodat lea lassánan, de čájehit filmmat eambo viidát gaskkusteami mitalusaiguin ja šánjeriiguin. Árbevirolaš dokumentárafilmmat leat ain ollu, muhto leat maiddái eambo eksperimentealla mitalusat nugo historjjálaš drámát, dálááigge fáttát, balddonasfilmmat, komedijjat, čearggusvuodafilmmat (spenningsfilm) ja drámá.

6.5.4 Ovdáneapmi: dokumentára- ja fikšuvdnafilbma, formáhta ja sohka bealli

Diagrámmat vuollelis čájehit movt leat áiggi badjel ovdánan 1988-2017.

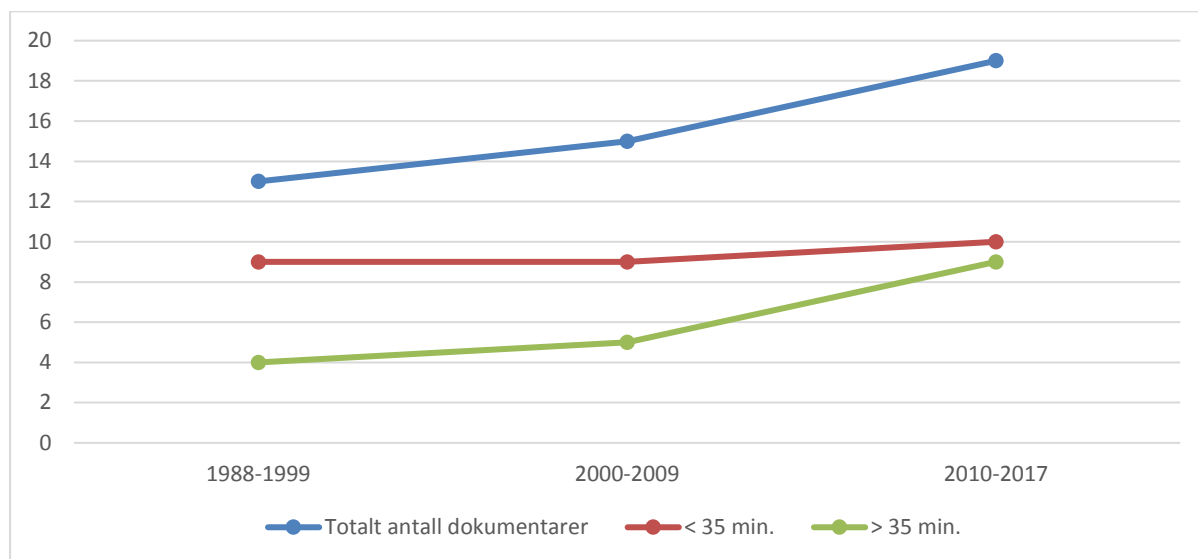
Gráfa čájeha ahte leat earenoamážiid fikšuvdnafilmmat ovdánan.

Govus 6.8 Dokumentára- ja fikšuvdnafilmmaid lohku, 1988 - 2017

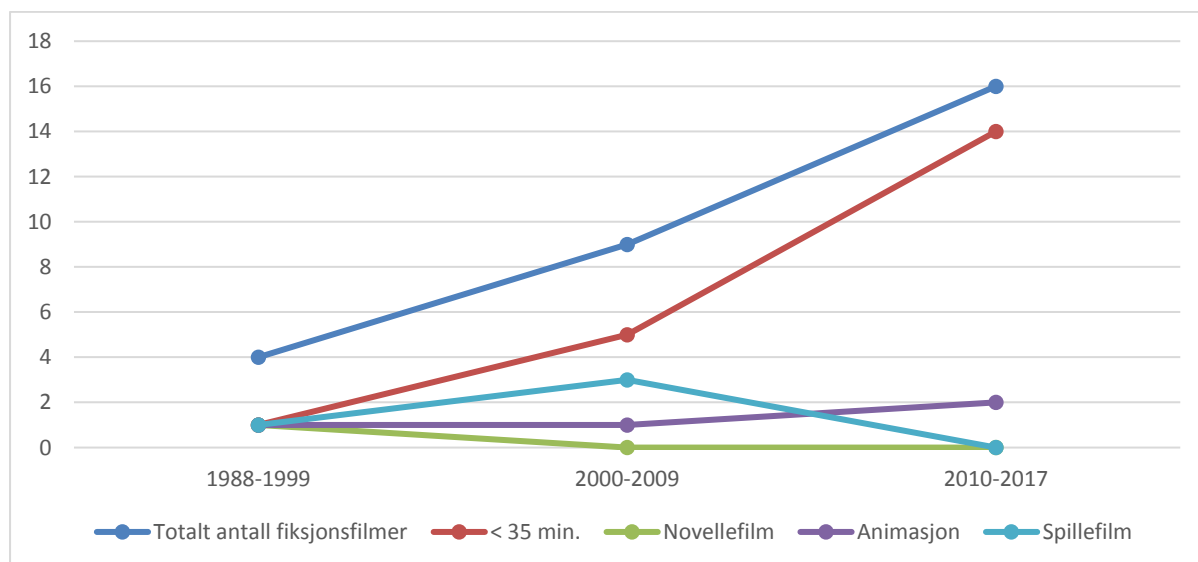
Dokumentárafilmmat oaneheappot go 35 minuhta lea bisson dásseidin 1990-logu rájes, seammás go dat guhkit dokumentárafilmmat, oktan kinodokumentáraiguin leat lassánan maŋŋil 2010.

Govus 6.9 Dokumentárafilmmat: juohkáseapmi oanehis ja guhkes buvttademiiguin

Čielgaseamos lassáneapmi guoská oanehis fikšuvdnafilmmaid lohku. Eará formáhtat leat bisson dássedin 0-2 filmii. Guhkesfilmmaid lohku ii čájet duohtagova go *Sameblod* ii leat mielde loguin. Rešissevra Amanda Kernell lea ruottelaš, ja vaikko váldorolla neaktá ge Norgga sápmelaš Lene-Cecilie Sparrok, ja filmmen dáhpáhuuvvá Lulli-Sámis ja ISFI lea ruhtadan filmma, de filmma ii leat goitge mielde Nátionálabibliotehka loguin.

Govus 6.10 Fikšuvdnafilbma: formáhtaid mielde juohkáseapmi

Sohkabeal juohkáseapmi regiijarollas, juhkkojuvvon buvttademiid mielde

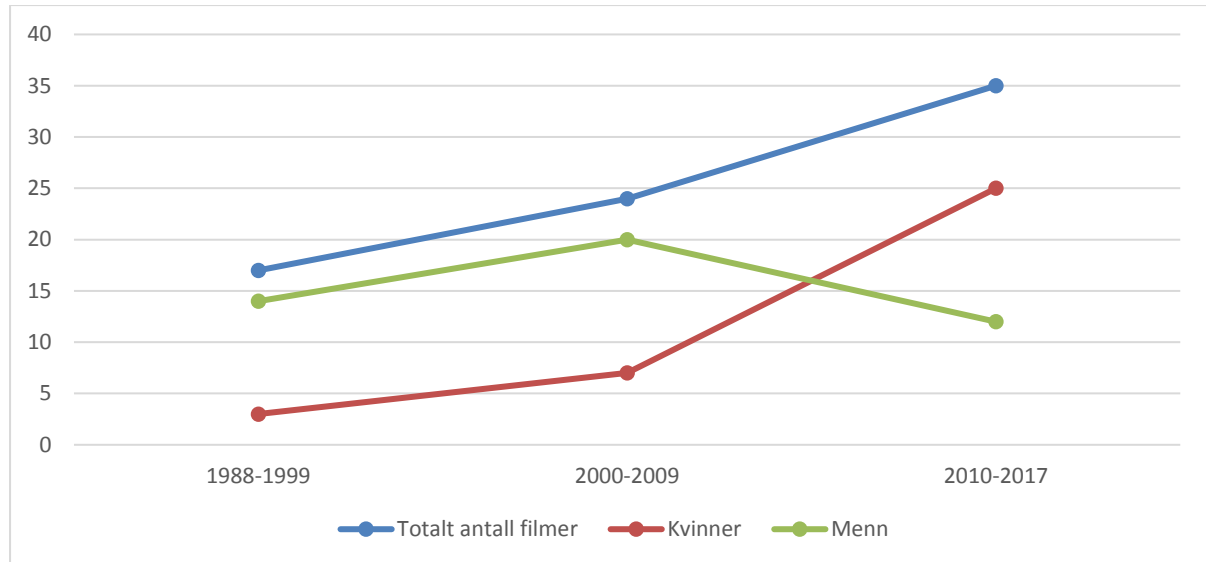
1917-1994: 100% dievdoolbmot (31).

1995-2009: 70,59% dievdoolbmot (34), 29,34% nissoonolbmot (10).

2010-2017: 32,43% dievdoolbmot (12), 67,57% nissoonolbmot (25).

Lea mearkkašahtti rievdan ja mat oktii gullet ISFI. Makkár fáktorat leat mat váikkuhit dan mearkkašahtti lassáneapmái, dasa gal dárbbáša eambo dutkama. Vejolaš čilgehusat sáhttet leat ahte eambo nissonolbmot ohcet filbmaruđaid, eambo nissonolbmot sáhttet čájehit proševttaide main lea buorre kvalitehta (dáiddalaččat dahje gávppálaččat), dahje eará.

Govus 6.11 Nissoniidjuohkáseapmi regiijas, 1988 - 2017

6.6 Ruhtadeapmi: Sámediggi ja eará gáldut

Filbma sisttisdoallá buvttadeami, jorgaleami ja veršuvnna/dubbema, distribušuvnna ja gaskkusteami, ja ferte ohccot ruhtadeapmi máŋgga gáldus. Gáldut leat earret eará:

- Stáda, fylkkasuohkana ja suohkaniid ásašusain
- Vuodđudusat, searvvit ja organisašuvnnat
- Priváhta ealáhusdoaimmat
- Priváhta aktevrat
- Davviriikkalaš ja bajit mearráduseiseválddiid doarjjaortnegat

Lea váttis addit ollislaš listu vejolaš ruhtadangálduin. Dá leat goit muhtumat:

Regionála filbmafoanddat (Filmfond Nord, Filminvest3), regionála filbmaguovddážat (Gaska-Norgga filbmaguovddáš, Davvi-Norgga filbmaguovddáš (Nordnorsk filmsenter)), FilmCamp, Kulturráđđi (Jietna ja govva foanda, Hutkkalaš Norga/Innovašuvdna Norga), Barentsruđat, Fritt ord, filbmainstituhtas Norggas, Ruotas ja Suomas, Interregruđat, Film pool Nord, Film i Västerbotten, Nordisk Film ja TV-foanda, Davviriikkalaš kulturráđđi, Davviriikkalaš ministtarráđđi, Davviriikkalaš kulturoktavuohhta, Sámeráđđi, Sámedikkitt Norggas, Ruotas ja Suomas, Olgoriikadepartemeanttat, Eurimages EO MEDIA-prográmma, UNESCO.

6.6.1 Sámedikki juolludeamit

Sámediggi doarju filmmaid ja filbmabargguid ja lea lasihan juolludemiid jahkásaččat. Jorgaleapmi ja veršuvdna/dubben ja buvttadeamit mánáide ja nuoraide lea sierra namuhuvvon

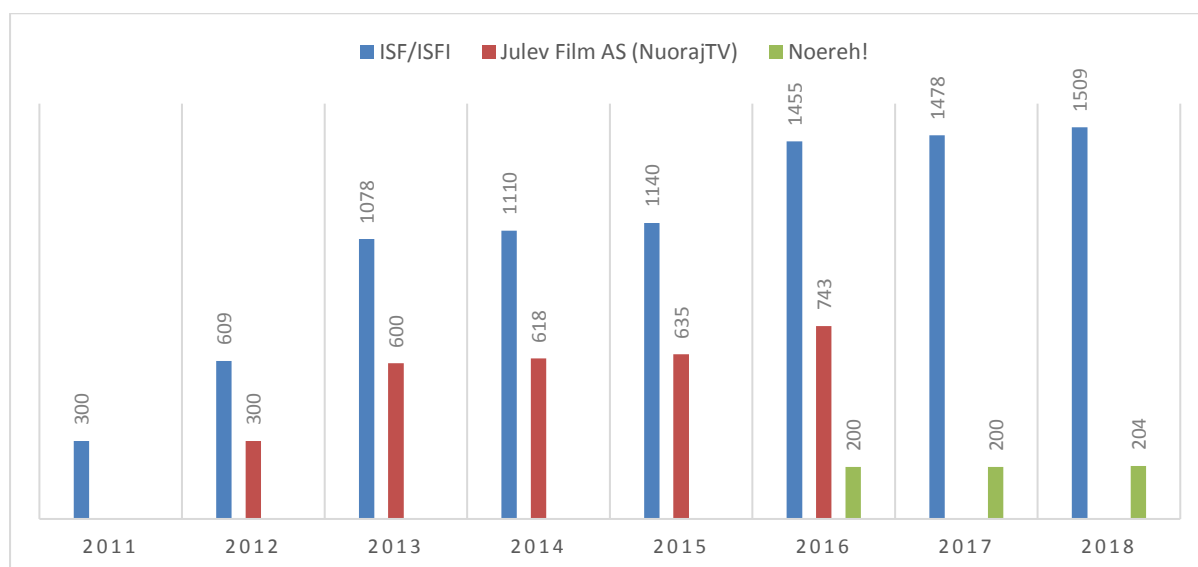
2014 rájes. Ollislaš juolludemiid filmmaide ja filmbargguide lea váttis guorrat go dat eai leat earenoamáziid namuhuvvon bušeahhtapoasttain.

Juolludeamit leat daid manemus jagiid leamaš badjelaš 1,5 millijovna jahkásaččat. Filbma lea divrras media ja meroštallon golut boahttevaš dárbbuide ii leat álgit ge badjelmearálaš. Norgga almmolaš ásašusaid obbalaš filbmajuolludemiin, juolluduvvo ISFI dušše 1 proseanta.¹⁸

Mearkkaš ahte Davvi-Norgga filbmaguovddáš ii gula Sámedikki vuollái, vaikko vel merkejuvvon doarjja sámi filbmii sáhtáše addit sámi filbmafálaldahkii variašuvvna ja mánggabealatvuoda.

Julev Film AS lei julevsámi buvttadanfitnodat mii viiddidii doaimma lullisámi guvlui searválaga Noereh! organisašuvnnain. Julev Film AS ángirušai filmmaide ja web-TV mánáide ja nuoraide. ISF veahkehii ovdánahttin doarjagiin.

Govus 6.12 Sámedikki juolludeamit (i 1000 kr.)

6.7 Čájehanarenat: kringkasting, rávdnjen ja festiválat

Norggas ja Davviriikkain čájehuvvojit filmmat kinos ja TV (NRK, TV2, SVT, YLE, DR), muhto maiddá go oasálastet filbma- ja kulturfestiválain. Dat aitto ásašuvvon rávdnjenbálvalus sápmifilm.no veahkeha vel eambo viiddidit sámi filmmaid.

Oažžut listu dán suorggis lea hui áddjás bargu ja gáibida ahte juohke filbma ferte guorahallat sierra. Ovdamearka: Sámi filbmaprográmma *7 Sámi Stories*, maid ISFI lea buvttadan. Das lei vuosttaš čájálmas ođđajagimánu 2015 Tromssas Internašunála Filbmafestiválas. Ovdal go jahki nogai, de ledje leamaš lagabui 30 Internašunála festivála, oktan Seattlein USAs ja Katmanduin Nepalas.¹⁹ Festiválat leat mávssolaš deaivvadanbáikkit go galgá filmmaid oainnusin dahkat, fierpmádagaid hukset, vásáhusaid lonohallat ja gelbbolašvuoda hukset.

¹⁸ Holst, 2018.

¹⁹ Jan Gunnar Furuly, “Nå er4 den samiske filmbølgen her”, i: *Aftenposten*, 8.8.2015. <http://www.aftenposten.no/kultur/Na-er-den-samiske-filmbolgen-her-8119035.html>

Mánnga festivála fáallet čájáhusaid, bargobájiid, plenumdigaštallamiid ja dutkangaskkusteami guoskevaš fáttáin sámi filmmaid ja filbmakultuvrraid birra.

Muhtin festiválat mat čájehit sámi filmmaid leat:

Norggas: Tromssa Internašunála Filbma Festivála, Sámi Filbma Festivála (Guovdageainnus), Arctic Moving Image and Film Festival (Háštak), Davvinjárgga filbmafestivála (Honnesváhki), Bergen Internasjonale Film Festival, Kosmorama (Tråante), Minimalen kortfilmfestival (Tråante), Grimstad kortfilmfestival, Den norske dokumentarfilmfestivalen (Volda), Riddu Riđđu (Olmáivággi, Gáivuotna), Márkomeannu (Evenášši), Raasten rastah (Plassje), Tjaktjen Tjåanghko (Snoasa), Álttá Sámi festivála, Julevsåme vahkko (Moski, Divttasvuotna).

Eurohpas: Skábmagovat (Suomas), Tampere Film Festival (Suomas), Göteborg International Film Festival (Ruotas), Nordisk Panorama (Ruotas), CPH:DOX (Dánmárkkus), The Big Little Film Festival (Dánmárkkus), Berlinale NATIVE (Duiskkas), International Short Film Festival (Duiskkas), Festival international de films de femmes (Fránskkas), Luxembourg City Film Festival (Luxemburgas), Venice Film Festival (Italias), Riviera International Film Festival (Italias), Zlin Film Festival (Tsjekkias), International Young Audience Film Festival Ale Kino (Polskas), Thessaloniki International Film Festival (Hellas).

Davvi-Amerihka: imagineNATIVE Film + Media Arts Festival (Canadas), Sundance (USAs), Santa Barbara International Film Festival (USAs), Newport Beach Film Festival (USAs), Minneapolis St. Paul International Film Festival (USAs), Seattle International Film Festival (USAs), Native Reel Cinema (USAs),

Eará: Maoriland Film Festival (Ođđa Zealanda), Tokyo International Film Festival (Japanas), Taipei Film Festival (Taiwanas), Duhok International Film Festival (Irakas), FIDBA Festival Internacional de Cine Documental (Argentinas), Ponte Nordica (Brasilas).

6.8 Gávnnus, mearkkašupmi ja hástalusat

Ovdal go rávven maidige, de áiggun muittuhit ahte filbmamedia lea earenoamáš ja mávssolaš ángiruššan suorgi mii deavdá servodatdoaimma 1) bisuhit ja ovdánahttit buot belliid sámi kultuvrras, identitehtas ja servodagas nugo lea demokrátalaš prinsihpain, 2) Davviguovllut, mii lea ráđdehusa mávssoleamos strategalaš ángiruššan suorgi ja 3) máhttogaskkusteapmi ja - ovdánahttin sámi, davviguovlluid ja ártkalaš filmmaid birra.

Eanemus mearkkašahtti gávndosat leat:

- Buvttadanhivvodat sámi filmmain lea lassánan
- Nissonrešissevrrat lohku lea lassánan
- eambo leat oidnosis riikkaidgaskasaš festiválain, fierpmádagain ja rávdnjenbálvalusain

Gávndosat čájehit ahte sámi filmmat ja filbmakultuvrras lea fápmu báikkálaččat, regionálalaččat, riikaviidosáččat, transnašunalalaččat ja máilmmiviidosáččat. Filmmat ja filbmakultuvra guoskkahit, giedahallet ja ovdánahttet mánnga hástalusat mat sámi kultuvrras ja identitehtas leat go guoská vássánaigái, dálaaigái ja boahteáigái. Sámi filbma lea dynamalaš ja ealli filbmakultuvra mii rievddada, ođasmáhttá ja čájeha áigequovdilis govaid sámi kultuvrras ja identitehtas.

Hástalusat

- Obbalaš fálaldat sámi filbmii lea unni go guoská jerrui ja servodatdárbbuide.
- Lea hui dárbu sámegielat filmmaide mánáide ja nuoraide miehtá Sámi.
- Eahpedássedis ja unnán doaibmadoarjja ISFIai hehte guhkesáiggi áŋgiruššamii.
- Buvttadoarjja sámi filmmaide ii leat seamma dásis go golut mat čatnasit guhkes filmmaide ja TV-ráidduide.
- Sámi filbma dárbbáša transnašunála gelbbolašvuodaguovddáža filbmabuvttadeapmái ja filbmabargiide, distribušuvnna, oktan registreremiin ja vurkemiin.
- Sámi filmain ja TV buvttademiin ii leat čielga listu ja daid lea hui váttis gávdnat.
- Sámi filbma ja filbmakultuvra lea unnán dutkojuvvon suorgi. Sámi filmain ja filbmakultuvrras lea dárbu guorahallat historjjálaš ja kultuvrralaš viidodaga ja čieŋalvuoda, jus galgat ipmirdit daid stuora servodatrievdamiid mat dáhpáhuvet.

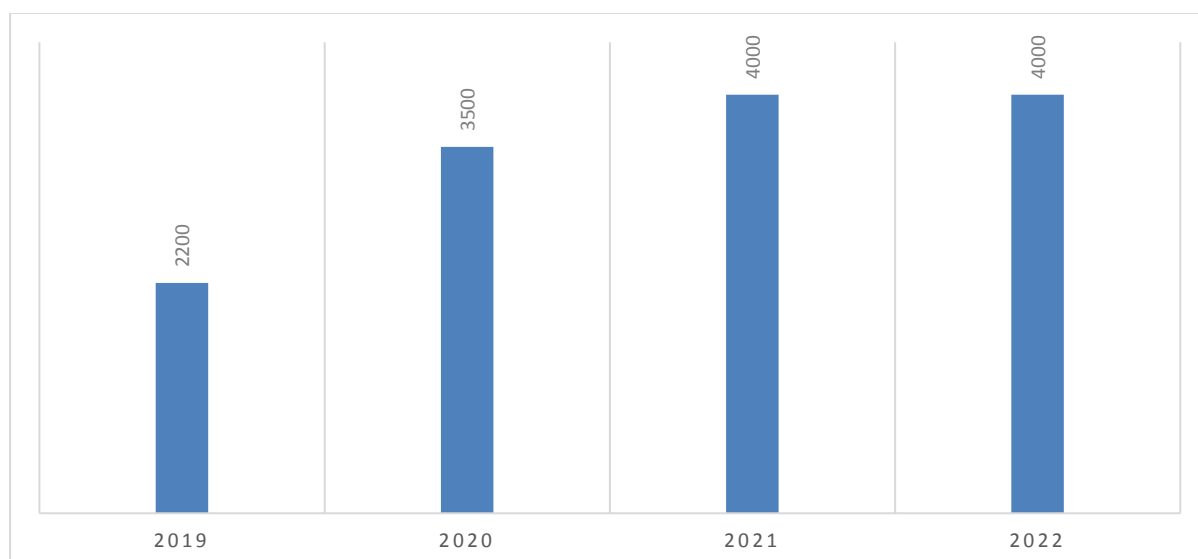
6.9 Rávven

Jus ulbmil lea ásahit nanu ja eambo ceavzilis sámi filbmakultuvrra, mas lea rievddadeaddji fálaldat ja buorre kvalitehta ja mii lea olámuttus álbmogii ja dutkiide, de ávžžuhan čuovvoleami maŋŋil dan rávvema.

Dat lea dan dihte vai sáhtá ovdánahttit ja nannet sámi kultuvrra ja identitehta, ja vai obbalaš máhttu sámi kultuvrra birra lassána dáčča servodagas.

Govus čájeha Sámedikki meroštallon bušehtadárbbu filmmaide ja filbmabargguide boahktevaš jagiid 2019-2022. Mearkkaš ahte meroštallon bušehtta ii govčča dan ahte filmmat leat olámuttus, filmaid gaskkusteami ja dutkama ektui.

Govus 6.13 Sámedikki jurddašuvvon bušehtadárbu (1000 ruvnnuin.)

Go galgá olahit dakkár ulbmila, de berrejit čuovvovaš doaibmabijut čađahuvvot golmma doaibmasuorggis 1) filbmakultuvrras, 2) filbmafálaldagain ja 3) filmmaid olámuttosvuohta, gaskkusteapmi ja dutkan.

1) Sámi filbmakultuvra

- Viidásetfievrredit gelbbolašvuodaovdánahttima ja –loktea filmbargiin, oktan doaibmabijuiguin mánáid ja nuoraid ektui.
- Ovdánahttit, nannet ja oktiiheivehit ovttasbarggu gaskal daid iešguđet regionála, našuvnnaš ja davviriikkalaš filbmainstituhtain Sámis.

2) Filbmafálaldat

- Lasihit ruhtajuolludemiid buvttadit sámi guhkesfilmmaid ja TV-buvttademiid.
- Eambo buvttadit filmmaid mánáide ja nuoraide.
- Eambo lasihit muitalusaid main lea unnitlogučearddaid-sámi ja mánggakultuvrralaš fáttáin.

3) Olámuttosvuohta, gaskkusteapmi ja dutkan

- Viidásetfievrredit, viiddidit ja nannet gaskkusteamii ja sámi filmmaid dahkat oainnusin tekstema, veršuvnna/dubbema, rávdnjenbálvalus ja diehtujuohkki oahpahušdoaimmaid bokte.
- Viidásetfievrredit ja nannet sámi filbmadoaibmabijuid kulturlágidemiin ja festiválain.
- Ásahit álkis čohkkejuvvon registreren- ja arkiverenbálvalusa olles Sápmaí, mii fátmasta NRK Sámi arkiivva. Galgá maid leat olámuttos dutkamii.
- Eambo dutkat sámi filmmaid vai dustet sámi, unnitlogučeardda-sámi ja mánggakultuvrralaš servodathástalusaid humaniorafágaid analyhtalaš ja dulkojeaddji dovdomearkkaid vuodul.²⁰

Filmmas lea stuora fápmu rievdadit vuolitvuodaárvvuid, hukset searvevuoda ja loktet mánggabealatvuoda. Diktit gehččiid njuorrasit, čuvgejuvvot ja beroštit ođđa sámi filbmabáruiguin.

Referánsat

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, *Samepolitikken*, St.meld. nr. 28 (2007-2008), 2008.

Braaten, Lars Thomas, m.fl. (red.), *Filmen i Norge. Norske kinofilmer gjennom 100 år*. Oslo: A, side d Notam Gyldendal 1995

Christensen, Cato, «Religion i *Veiviseren*. En analyse av samisk religiøs revitalisering.», i: *DIN* 1-2, 2010.

Christensen, Cato, «“Overtroen er stor blant viddenes folk”: om religion og koloniale

²⁰ St.died.nr. 25 (2016-2017) *Humaniora i Norge*.

- relasjoner i samisk filmhistorie», i: *Tidsskrift for kulturforskning*, vol 11, nr. 2, 2012.
- Christensen, Cato, *Religion som samisk identitetsmarkør. Fire studier av film*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Institutt for historie og religionsvitenskap, 2013.
- Furuly, Jan Gunnar, "Nå er den samiske filmølgen her", i: *Aftenposten*, 08.08.2015. Sist oppdatert 09.08.2015, 6:22. <http://www.aftenposten.no/kultur/Na-er-den-samiske-filmølgen-her-8119035.html>
- Gaski, Lina, «[Sami identity as a discursive formation: essentialism and ambivalence](#)», i: Henry Minde, Svein Jentoft, Harald Gaski and Georges Midré, *Indigenous peoples: self-determination, knowledge, indigeneity*. Delft: Eburn, 2008, side 219-236.
- Hansen, Lars Ivar og Bjørnar Olsen, *Samenes historie fram til 1750*. Oslo: Cappelen akademisk forlag, 2004.
- Holst, Jan Erik, «– Vi får fremdels bare 1% av filmbevilgningene», *Rushprint*, 12.03.2018.
- Iversen, Gunnar, *Norsk filmhistorie. Spillefilmen 1911-2011*. Oslo: Universitetsforlaget, 2011.
- Kulturdepartementet, *Veiviseren. for det norske filmløftet*, St.meld. nr. 22 (2006-2007), 2007.
- Kulturdepartementet, *En framtidsrettet filmpolitikk*, Meld. St. 30 (2014-2015), 2015.
- Kultur- og kirke departementet, *Kulturpolitikk fram mot 2014*, St.meld. nr. 48 (2002-2003), 2003.
- Kunnskapsdepartementet, *Humaniora i Norge*, Meld. St. 25 (2016-2017), 2017.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet, LOV-1987-06-12-56, *Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)*, 1989.
- Mecsei, Monica, «Cultural Stereotypes and Negotiations in Sámi Cinema», i: Scott MacKenzie og Anna Westerståhl Stenport (red.), *Films on Ice. Cinemas of the Arctic*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015.
- Mecsei, Monica, Fra film om samer til samisk film. *Veiviseren, Stol på ministeren, Bázo og Kautokeino-oppjøret*. PhD-avhandling ved Institutt for kunst- og medievitenskap, NTNU, kommende 2018.
- Nordnorsk filmsenter, Årsmelding for 2006.
- Pedersen, Paul og Asle Høgmo, *Sápmi slår tilbake. Samiske revitaliserings- og moderniseringsprosesser i siste generasjon*. Kárášjohka: ČálliidLágádus, 2012.
- Robertson, Roland, «Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity», i: Mike Featherstone, Scott Lash og Roland Robertson (red.), *Global modernities*. London: Sage Publications. 1995, Side 25-45.
- Sametingets budsjett 2011-2018.
- Sametingets budsjettbehov 2019-2022.
- Skarðhamar, Anne Kari, «Changes in Film Representations of Sami Culture and Identity», i: *Norlit: Tidsskrift i litteratur og kultur* 12, nr 1, 2008.
- Utenriksdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Nordområdestrategi – mellom geopolitikk og samfunnsutvikling*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, 2017.